

Natuurambitie en dynamiek grote wateren

In de afgelopen eeuw is er flink gesleuteld aan de Nederlandse Rijkswateren. De rivierlopen zijn aangepast om het water zo snel mogelijk naar zee af te voeren, een deel van de voormalige Zuiderzee is ingepolderd en in de mondingen van de IJssel, Rijn en Maas is de invloed van de zee teruggedrongen. Alleen de Schelde, de Nieuwe Waterweg en de Eems staan nog in directe verbinding met de zee. De dynamiek in het systeem is daarmee afgenomen. Er zijn en worden allerlei maatregelen genomen in het waterbeheer, gericht op de verbetering van de waterkwaliteit, waterveiligheid, zoetwatervoorziening en natuurwaarden.

J.A. (Jeroen) Veraart

Wageningen Environmental Research, Postbus 47, 6700 AA Wageningen, jeroen.veraart@wur.nl

M.J. (Martin) Baptist

Wageningen Marine Research

Hieruit zijn succesverhalen op te tekenen, maar er zijn ook voorbeelden waarbij de maatregelen niet tot het gewenste resultaat hebben geleid. De ecologie kan soms verrassend reageren op ingrepen of een externe verstoring. Deze verrassingen komen frequenter voor in sterk gemodificeerde en gereguleerde watersystemen, zoals de Rijkswateren, waar de ecologische veerkracht lastig te voorspellen is.

Het herstellen van de verloren dynamiek vraagt om een andere kijk op het water- en natuurbeheer in en rondom de Rijkswateren: inrichtingsmaatregelen om natuur te herstellen zijn niet meer voldoende. Om natuurambities in de grote wateren te realiseren moeten we ook de mensen betrekken, want burgers vragen steeds meer zeggenschap bij inrichtingsvraagstukken. Bovendien is het nodig om het landschap rondom de wateren mee te nemen bij het inzichtelijk maken van de natuuropgave. Daarbij betekent de klimaatverandering een nieuwe ecologische opgave. Dit besef was voor LNV de reden om in 2014 een Natuurambitie voor de grote wateren te formuleren.

Vervolgens werd in 2017 de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) gestart, gericht op het realiseren van bestaande KRW- en Natura 2000-doelen en een toekomstbestendige inrichting van de Rijkswateren, met ruimte voor economie.

Onder de vlag van de Rijknatuurvisie (2014) schets- te de Natuurambitie Grote Wateren (NAGW) een beeld van een meer robuuste, dynamische en veerkrachtige natuur in 2050/2100, met kansen voor synergie met functies als waterveiligheid, recreatie en voedselproductie (EZ, 2014). Het ministerie van LNV heeft geprobeerd het NAGW-gedachtengoed in te bedden in het waterbeheer door middel van een netwerkaanpak in vier gebiedsteams: rivierengebied, Zuidwestelijke Delta, Waddengebied en IJsselmeergebied, waarin het ministerie van LNV, RVO, Staatsbosbeheer en Wageningen UR gezamenlijk optrokken, ondersteund door het programma LIFE IP Deltanatuur. Kennisbehoeften uit de gebiedsteams zijn geadresseerd binnen beleidsondersteunend onderzoek Natuurambitie Grote Wateren (BO-NAGW).

Wageningen UR heeft in de afgelopen vijf jaar het ministerie van LNV en zijn partners ondersteund met onderzoek in de vier genoemde gebieden. Daarbij stonden de volgende vragen centraal: (1) Welke ecosysteemrandvoorwaarden zijn essentieel bij herstel van dynamiek?; (2) Is natuurlijke dynamiek te combineren met Natura 2000-doelen? Welke extra maatregelen zijn nodig?; (3) Waar is synergie mogelijk met economisch medegebruik?

Tegelijkertijd speelde BO-NAGW-onderzoek ook ieder jaar in op vragen die op dat moment bij LNV leefden.

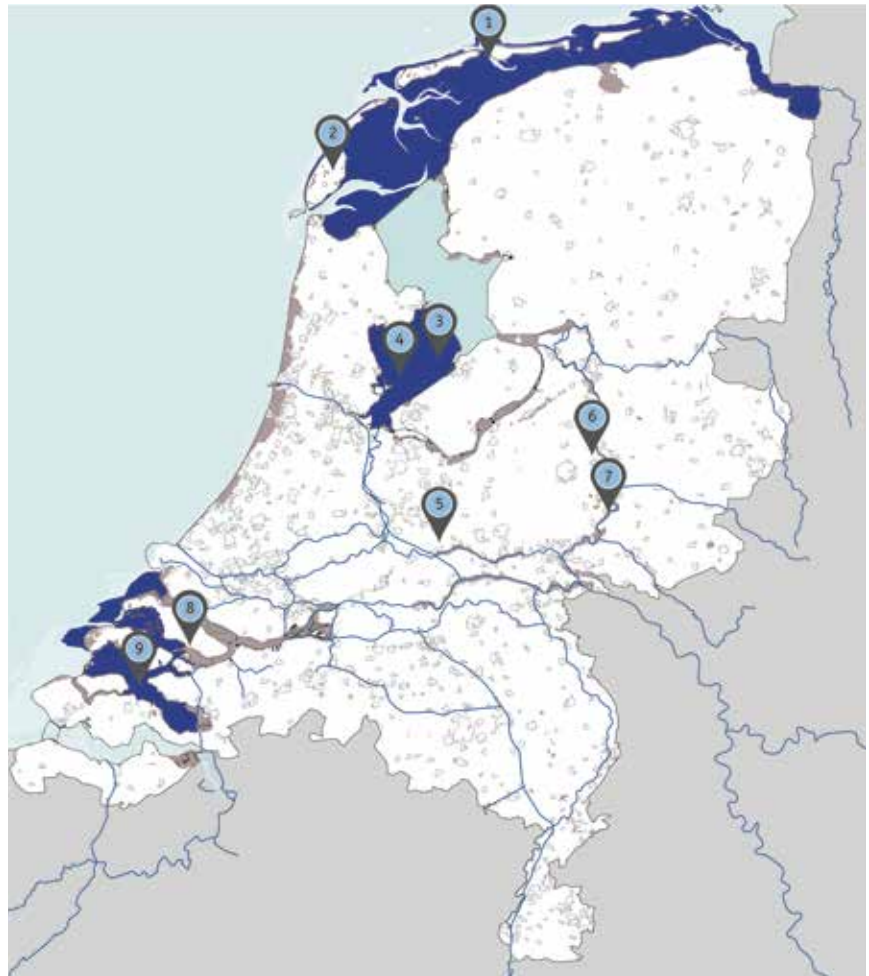
Zo zijn er vragen bijgekomen over de looptijd en kregen sommige oorspronkelijke vragen minder prioriteit. Een voordeel van het jaarlijks vraaggestuurd programmeren van onderzoek is flexibiliteit voor het beleid. Nadeel is dat de centrale onderzoeksvragen ‘meanderend’ aangepakt moesten worden. Verschillende malen heeft kruisbestuiving met andere onderzoeksinitiatieven plaatsgevonden. Zo hebben morfologisch onderzoek in de Eems-Dollard van Deltares en BO-NAGW-onderzoek naar herstel van kwelders in hetzelfde gebied elkaar versterkt. In de loop van de tijd kregen bestuurskundige aspecten meer prioriteit. Deze werden vaak in samenwerking met het programma LIFE IP Deltanatuur uitgezocht. Er is gestreefd naar een balans tussen ecologisch veldonderzoek (figuur 1), evaluatiestudies en bestuurskundig onderzoek.

De artikelen in dit nummer van LANDSCHAP beschrijven een selectie van het uitgevoerde onderzoek. Bij de selectie is gezocht naar eenzelfde balans tussen ecologie, evaluatie en bestuurskunde.

Literatuur

EZ, 2014. Natuurambitie Grote Wateren 2050 en verder. Den Haag. Ministerie van Economische Zaken.

Van Maren, D.S., H.J. Pierik, P. Dankers *et al.*, 2020. De verslibbing van het Eems Estuarium. *Landschap*, 37(3): 113-121

Figuur 1 De watersystemen waarvoor meerdere onderzoeken zijn gedaan (in donkerblauw). De lichtblauwe punten betreffen locaties waar meerjarig veldwerk is uitgevoerd:

1. Amelander Zeegat (zandspiering)
2. Texel (grote sterns)
3. Marker Wadden (macrofauna)
4. Markermeer (macrofauna)
5. Amerongse Bovenpolder (vis, vogels, vegetatie, amfibieën)

Figure 1 The water systems for which several studies have been carried out (in dark blue). The lighter blue dots refer to locations where long-term fieldwork has been carried out.

6. Vreugderrijkerwaard (vis, vogels, vegetatie, amfibieën)
7. Cortenoever-Stokebrand (vis, vogels, vegetatie, amfibieën)
8. Flakkeese Spuisluis (mosselgroeimetingen)
9. Oosterschelde (hittestress intergetijdenplaten)